

#OdPodstaw

Porozmawiajmy o podstawach programowych

JĘZYK KASZUBSKI

propozycje zmian w podstawie programowej

sierpień 2025

**Przedmiot przewidziany w klasach IV–VIII szkoły
podstawowej w wymiarze 3 godzin tygodniowo
(obowiązkowy po złożeniu deklaracji)**

Materiał nie jest pełną wersją podstawy programowej języka kaszubskiego.
Zawiera jej kluczowe fragmenty, opis i kierunek najważniejszych zmian. Projekt nowej podstawy
przygotowany przez IBE PIB zostanie zaprezentowany i przekazany do Ministerstwa Edukacji
Narodowej we wrześniu 2025 roku.

Nowa podstawa programowa zacznie obowiązywać od 1 września 2026 roku w klasach IV szkoły
podstawowej.

DLACZEGO ZMIENIAMY OBECNĄ PODSTAWĘ PROGRAMOWĄ?

Zmianę poprzedziły konsultacje społeczne, w które zaangażowali się nauczycielki i nauczyciele, dyrektorki i dyrektorzy, metodycy, członkowie organizacji społecznych i rodzice.

Kalendarium prekonsultacji/konsultacji:

- I–II 2024 – uszczuplenie o 20% podstawy programowej (ZdO, SNJK)
- X 2024 – profil absolwenta i absolwentki (IBE)
- 5 II 2025 – prekonsultacje MEN (Kartuzy)
- II 2025 – ankieta IBE PIB skierowana do nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych
- III 2025 – zespół ekspertów ds. nowej podstawy programowej – rozpoczęcie prac

Zespół konsultacyjny przeanalizował dotychczasowe podstawy programowe języka kaszubskiego dla klas I–III oraz IV–VIII oraz postulaty środowiska wskazane w konsultacjach społecznych.

POSTULATY NAUCZYCIELI, KTÓRZY WZIĘLI UDZIAŁ W ANKIECIE I W KONSULTACJACH

A • Wnioski ogólne

1. Język regionalny – język kaszubski musi być uwzględniony w podstawach programowych przedszkola, edukacji wczesnoszkolnej i klas IV–VIII.
2. We wszystkich zespołach eksperckich powinny być osoby (jedna lub dwie), które mają wgląd w nowe podstawy programowe dla wszystkich etapów kształcenia i mogą je porównać, aby zapewnić spójność tworzonemu dokumentowi.
3. Podział formalny dokumentu podstawa programowa powinien uwzględnić cztery komponenty: mówienie, rozumienie, czytanie i pisanie.

B • Kolejne wnioski

1. Niezbędne jest skrócenie i uproszczenie podstaw programowych.
2. Konieczne jest skrócenie i uwspółcześnienie listy lektur ze szczegółowym podaniem konkretnych tekstów literackich danego autora. Z listy lektur należy usunąć słowniki.
3. Niezbędne jest dodanie w warunkach realizacji we wszystkich tworzonych podstawach zapisu o możliwości prowadzenia części zajęć poza salą lekcyjną (do tej pory tego nie było): m.in. wycieczki, warsztaty, spotkania z ciekawymi ludźmi, wyjście w teren (zajęcia w terenie).

W pracach nad podstawą programową języka kaszubskiego zespół autorski starał się uwzględnić te postulaty, wskazując na:

1. Kształtowanie kompetencji językowych na materiale nauczania zaczerpniętym zarówno ze współczesności, jak i z tradycji.
2. Zwiększenie nacisku na konwersację.
3. Kształtowanie postawy aktywnego członka współczesnej społeczności kaszubskiej.
4. Kształtowanie kompetencji społecznych, współpracy w zespołach projektowych i współpracy ze środowiskiem pozaszkolnym.
5. Doświadczenie i eksplorowanie języka kaszubskiego i kultury kaszubskiej w ramach spotkań, warsztatów, wyjazdów, realizacji projektów.
6. Zmiany w kanonie lektur pozwalające na poznanie zarówno klasycznej, jak i współczesnej literatury kaszubskiej w celu przygotowania ucznia do recepcji utworu literackiego w życiu pozaszkolnym.

DYDAKTYKA: WIEDZA, KOMPETENCJE I SPRAWCZOŚĆ

Koncepcja przedmiotu język kaszubski w szkole podstawowej opiera się na następujących celach:

1. Rozumienie wypowiedzi ustnych i pisemnych.
2. Tworzenie wypowiedzi ustnych i pisemnych.
3. Odbiór i interpretacja dzieł literackich oraz innych tekstów kultury.
4. Poznawanie dziedzictwa kulturowego Kaszubów z uwzględnieniem historii, geografii i przyrody.
5. Uczestniczenie w kulturze regionu.
6. Kształtowanie postawy szacunku i odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe regionu.

Stopniowe przechodzenie od umiejętności (praktyczna znajomość czegoś) do sprawności (biegłość) i nawyku (działanie zautomatyzowane) – zarówno w zachowaniach nadawczo-odbiorczych, jak i w umiejętnościach analizy i syntezy – to główna zasada konstruowania wiedzy oraz kształcenia kompetencji językowych i kulturowych ucznia na przedmiocie „język regionalny – język kaszubski”.

GŁÓWNE FILARY EDUKACJI

1. KOMUNIKACJA: Pò kaszëbskù bënë i bùten!
2. KSZTAŁTOWANIE POCZUCIA TOŻSAMOŚCI – świadomy udział w życiu wspólnoty:
 - a. lokalnej (miasto/wieś, powiat)
 - b. regionalnej (subregiony, Kaszuby, Pomorze)
 - c. narodowej
 - d. wielokulturowej (Kaszubi a inne mniejszości etniczne, Kaszubi wobec narodów Europy)

3. TREŚCI NAUCZANIA:

- a. tradycja i współczesność
- b. lektury obowiązkowe

4. METODY NAUCZANIA:

- a. współpraca (praca w grupach, projekt edukacyjny, wymiana doświadczeń – również pokoleniowa)
- b. wyjście w teren

NAJWAŻNIEJSZE ZMIANY

Struktura podstawy programowej – osiągnięcia ucznia szkoły podstawowej na drugim i trzecim etapie edukacyjnym uporządkowano – i zapisano w formie efektów uczenia się – w dziewięciu działach:

- 1 • Słuchanie wypowiedzi w języku kaszubskim.
 - 2 • Czytanie w języku kaszubskim.
 - 3 • Tworzenie wypowiedzi ustnych w języku kaszubskim.
 - 4 • Tworzenie wypowiedzi pisemnych w języku kaszubskim.
 - 5 • Przetwarzanie wypowiedzi ustnych i pisemnych.
 - 6 • Rozwijanie zasobu słownictwa w języku kaszubskim.
 - 7 • Rozwijanie umiejętności gramatycznych.
 - 8 • Odbiór i interpretacja dzieł literackich oraz innych tekstów kultury.
 - 9 • Poznawanie dziedzictwa kulturowego Kaszubów z uwzględnieniem historii, geografii i przyrody.
- Długofalowym zadaniem kaszubskiej edukacji językowej jest przywrócenie Kaszubom *rodny mòwë* w codziennym użytku.
 - Język jest narzędziem uczestnictwa w kulturze.

- Uczenie się kaszubszczyzny literackiej (odmiana staranna, skodyfikowana, ukształtowana w toku rozwoju piśmiennictwa kaszubskiego) odbywa się z dużym poszanowaniem wciąż jeszcze żywych gwar kaszubskich.

Pòjmë w przódk z kaszëbizną

Podstawa programowa przedmiotu język kaszubski wyraża optymalny poziom rozwoju kompetencji u większości uczniów i umożliwia kontynuację edukacji kaszubskiej w szkole ponadpodstawowej.

- Pożądany poziom kompetencji językowych i przekrojowych absolwenta szkoły podstawowej – bez względu na to, w jakim subregionie rozpoczął on kaszubską edukację szkolną, ile lat się uczył, czy szkoła znajduje się na wsi czy w mieście itp. – wyznaczają zapisy dla etapu VII–VIII.
- Za dobór skutecznych i odpowiednich sposobów osiągania zamierzonych celów w różnych warunkach realizacji odpowiedzialny jest nauczyciel.
- Sprzymierzeńcami kaszubisty muszą być oprócz rodziców inni nauczyciele w szkole i władze (szkolne, samorządowe).
- Nauczyciel języka kaszubskiego organizuje proces uczenia się: uwzględnia podmiotowość ucznia (uczymy się w działaniu) i warunki środowiskowe, włączając w to dobór podręcznika, materiałów dydaktycznych, form i metod pracy itp., ale budowanie życzliwej atmosfery wokół nauczania języka kaszubskiego w szkole i środowisku lokalnym jest warunkiem koniecznym skuteczności pracy ucznia i nauczyciela.
- Nauczanie języka kaszubskiego nie realizuje kompleksowo edukacji regionalnej (przyrodniczej, historycznej, kulturowej, obywatelskiej), która realizowana jest na innych przedmiotach szkolnych.

WYBRANE EFEKTY UCZENIA SIĘ

Gradację umiejętności językowych unaocznia np. zapis efektów uczenia się w dziale „Tworzenie wypowiedzi pisemnych w języku kaszubskim”.

	Etap drugi (klasy IV–VI)	Etap trzeci (klasy VII–VIII)
4.1.	stosuje odpowiednie znaki diakrytyczne, pisząc tekst w języku kaszubskim	pisze z użyciem kaszubskich znaków na urządzeniach elektronicznych
4.2.	stosuje elementarne zasady ortografii kaszubskiej	stosuje zasady ortografii kaszubskiej z wykorzystaniem wiedzy o budowie i odmianie wyrazu oraz zasady związane z wielką literą, pisownią łączną i rozłączną rzeczowników, czasowników i przymiotników
4.3.	zapisuje krótkie zdania z pamięci i ze słuchu	pisze teksty z pamięci i ze słuchu
4.4.	przepisuje i przekształca wypowiedź ze zmianą form gramatycznych w kategorii liczby, czasu, osoby i rodzaju	stosuje poprawne formy wyrazów odmienne w samodzielnej wypowiedzi pisemnej
4.5.	tworzy teksty użytkowe: zaproszenie, ogłoszenie, życzenia, prosta instrukcja, list prywatny	tworzy notatkę z lekcji lub eksploracji terenowej
4.6.	pisze samodzielnie opowiadanie w narracji pierwszoosobowej i trzecioosobowej związane z doświadczeniem życiowym	pisze samodzielnie opowiadanie w narracji pierwszoosobowej i trzecioosobowej związane z doświadczeniem życiowym i lekturą szkolną
4.7.	pisze krótki opis postaci, miejsca, przedmiotu	redaguje opis postaci, miejsca i przedmiotu, w tym dzieła sztuki: rzeźby, obrazu, pomnika

	Etap drugi (klasy IV–VI)	Etap trzeci (klasy VII–VIII)
4.8	wzbogaca strukturę składniową wypowiedzi o przydawki i okoliczniki	rozwija struktury składniowe wypowiedzi: informację o obiektach i osobach rozszerza określeniami wyrażonymi przymiotnikiem, rzeczownikiem, liczebnikiem i zaimkiem, przysłówkiem i wyrażeniem przyimkowym

- Nauka języka koniecznie w kontekście semantycznym albo sytuacyjnym bez konieczności znajomości terminów gramatycznych.
- Pisanie pełni funkcję pomocniczą wobec mówienia.

PRZYKŁADY DOŚWIADCZEŃ EDUKACYJNYCH

- Doświadczenia edukacyjne zaproponowane w podstawie programowej sprzyjają realizacji zapisów profilu absolwenta i absolwentki w zakresie kompetencji przekrojowych, takich jak krytyczne i kreatywne myślenie, rozwiązywanie problemów, oraz w zakresie sprawczości, takich jak poczucie przynależności i nastawienie na rozwój.
- Wybór doświadczeń edukacyjnych, które zostaną zrealizowane, ma być wspólną decyzją nauczyciela i uczniów.

II etap edukacyjny – klasy IV–VI (przykład)

- Przynajmniej raz w roku szkolnym uczeń realizuje samodzielnie lub w grupie projekt edukacyjny związany z wizytą w wybranym muzeum kaszubskim lub innym miejscu ważnym dla historii i kultury kaszubskiej.
- Do jakich kompetencji przekrojowych/elementów sprawczości się odnosi?
 - rozwiązywanie problemów
 - krytyczne myślenie
 - sprawczość – poczucie przynależności
 - kreatywne myślenie

- współpraca
- przekonanie o własnej skuteczności

III etap edukacyjny – klasy VII–VIII (przykład)

- Przynajmniej raz w roku szkolnym uczeń uczestniczy w wydarzeniu związanym z językiem lub dziedzictwem kulturowym Kaszubów.
- Do jakich kompetencji przekrojowych/elementów sprawczości się odnosi?
 - sprawczość – nastawienie na rozwój
 - sprawczość – poczucie przynależności
 - kierowanie sobą

Autorzy propozycji zmian w podstawie programowej języka kaszubskiego:

- dr Ewa Andrzejewska
- dr Elżbieta Bugajna
- Katarzyna Butowska
- Anna Cupa
- Iwona Makurat
- Emilia Maszke
- dr Justyna Pomierska
- Lucyna Sorn

Lista autorów i recenzentów wszystkich podstaw programowych,
które powstają w IBE PIB, jest dostępna na stronie:

<https://ibe.edu.pl/pl/podstawy-programowe>

Po zapoznaniu się z tym dokumentem uwagi dotyczące podstaw programowych
prosimy przysłać za pomocą formularza do informacji zwrotnej. Wszystkie opinie
zostaną przekazane Ministerstwu Edukacji Narodowej wraz z gotowymi projektami
podstaw programowych przygotowanych w IBE PIB.

[Link do formularza](#)

We wrześniu na stronie IBE PIB zostaną opublikowane pełne projekty podstaw
programowych, a następnie odbędzie się wysłuchanie publiczne.